

TNC

AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

Årgång 21(1979): 2

REPRESENTANTFÖRSAMLINGENS ÅRSMÖTE

Representantförsamlingens årsmöte ägde rum den 8 maj 1979 i Gula salongen på Ingenjörsvetenskapsakademien i Stockholm. Kallelsen hade hörsammats av ett 40-tal personer. Ordföranden professor Erik Ingelstam höll före själva sammanträdet öppnande ett minnestal över den bortgångne John Wennerberg, TNCs grundare (se TNC-Aktuellt 1979:1).

Församlingen antog som nya medlemmar:
 Svenska Elektriska
 Materielkontrollanstalten, SEMKO
 Sveriges Mekanstandardisering, SMS
 Mälarmästarnas Riksförbund
 Datasaab AB
 Ellement Utvecklings AB, EUA
 Företagsinvest AB
 Styrelsen för teknisk utveckling, STU

Valberedningen (N G Sjöstrand, R af Klintberg, L Hulthenberger) hade i samråd med TNCs personal utarbetat ett förslag som föredrogs av af Klintberg. Till ny ledamot i styrelsen efter Harry Brynielsson, som av sagt sig fortsatt ledamotskap, föreslogs generaldirektör Lennart Holm, Statens planverk. Representantförsamlingen antog förslaget.

En interimstyrelse för Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning bildades den 1 maj 1979. Harry Brynielsson, ordförande i densamma, informerade församlingen om styrelsens sammansättning.

Representantförsamlingens årsmöte.....	1
Notiser.....	2
Internationella termbanker.....	2
NORDTERM 1979.....	4
NORDTERM AG 1 Utbildning i terminologi.....	4
NORDTERM AG 2 Nordiska termbanker.....	5
Termfrågor i urval.....	7

Protokoll från årsmötet kommer att sändas till medlemmar och närvarande.

Omedelbart efter årsmötet följde en paneldebatt med temat "Vem vill betala för klarhet?" Debatten inleddes med tre förberedda inlägg. Det var direktör Nils Lundqvist, SMS, universitetslektor Gunnar Markesjö, KTH, och professor Staffan Ulvönäs, STU, som gav synpunkter på hur TNCs verksamhet bör finansieras och vilka behov som finns inom de organisationer som de representerar.

Nils Lundqvist pekade på för- och nackdelarna med projektfinansiering. TNC har kommit att utnyttja projektfinansiering allt mer, men enligt Lundqvist finns det en gräns för en sådan finansiering. Man måste också se till att finansieringen för den allmänna delen säkras, något som är viktigt för TNC just nu.

Gunnar Markesjö underströk hur betydelsefullt det är att en termbank så snart som möjligt görs allmänt tillgänglig. I skolorna dyker nästan dagligen termfrågor upp och mycken tid skulle besparas om sökmöjligheterna förbättrades.

Staffan Ulvönäs menade att det egentligen borde vara självklart att staten finansierar terminologiarbetet inom forskning och utveckling. Staten skulle vid satsningar på forskning och utveckling inom ett nytt område också avsätta en viss andel till terminologiarbete.

I den efterföljande debatten framfördes många värdefulla och intressanta synpunkter. Hans Karlgren menade att de termer som matas in i en termbank måste föregås av en önskan och ett beslut och att det är sändaren och mottagaren som skall betala. Han liknade TNCs situation vid en domstols, käranden och svaranden betalar var och en sin advokat medan samhället betalar domaren. I flera av de följande inläggen anknöt man till denna jämförelse. Alvar Ellegård, TNCs styrelse, ansåg t.ex. att TNC bör vara en domare men vi får inte idyllisera verkligheten och tro att strävan efter klarhet är någonting självklart. I så fall vore finansieringen inte något problem. Nils Ahlgren, TNCs styrelse, pekade på att det är viktigt att få så många som möjligt i samhället att acceptera TNCs domarroll.

Hans Karlgren och Alvar Ellegård menade att det är viktigt att slå vakt om terminologiexpertisen. TNC kan inte ha sakkunskap på alla områden men det är viktigt att TNC har sakkunskap på det terminologiska området.

NOTISER

Ny handläggare på TNC

Sedan den 5 februari tjänstgör Bengt Hedman som handläggare för byggområdet. Han har språklig bakgrund med erfarenhet av tekniskt översättningsarbete bl.a. i samband med svensk byggverksamhet under åren 1971 till 1978 i Algeriet och Polen.

INTERNATIONELLA TERMBANKER

Den första internationella konferensen om termbanker hölls i Wien den 2-3 april 1979. Från TNC deltog Lars Algotsson. Konferensen utmynnade i ett antal rekommendationer:

- att samla information om organisation, struktur och innehåll hos termbanker samt att regelbundet distribuera information därom till alla intresserade. Av särskild vikt är bl.a. ämnesområden, språk och tillgänglighet för tredje man
- att samla information om klassificeringssystem som används i existerande termbanker
- att analysera de kategorier som används i olika termsamlingar. Med kategorier avses olika typer av information om en term som t.ex. lydelse, definition, motsvarighet på andra språk, etc.
- att analysera riktlinjerna för upprättandet av termbanker
- att samordna ansträngningar med avseende på att få likformiga metoder för att koda källmaterial
- att inkludera värderingar vid presentationen av bibliografiskt material
- samt - även om temat inte är specifikt för termdatabanker - ergonomiska synpunkter med hänsyn till användningen av bildskärmar i samband med termdatabanker.

I konferensen, som hade begränsats

till ett 50-tal deltagare, fanns representanter för dels organisationer med redan aktiva termbankar, dels organisationer som har för avsikt att inom kort etablera sådana. Flertalet av de etablerade termdatabankerna har idag till primär uppgift att ge hjälp åt översättare, dvs. i första hand tillhandahålla "term mot term", och ger inte så ofta en rekommendation om en terms innebörd. Det är denna översättarservice som har motiverat kostnaderna för dessa termdatabankar.

TNC tillämpar av hävd något annorlunda metoder i sitt begreppsorienterade terminologiarbete. En systematiskt uppbyggd struktur av de begrepp som är viktiga för ett visst ämnesområde får bilda grunden för avgränsningar och angivande av relationer. Termer för de aktuella begreppen bedöms ofta mot bakgrund av definitioner och begreppets plats i strukturen. Detta har också väckt internationellt intresse och utbyte av publikationer har redan tidigare ägt rum med bl.a. EG. Vid denna konferens visade arabländernas samarbetsorganisation, ALESCO, Arab league educational scientific organization, motsvarande intresse liksom Venezuela. Det är ingen tillfällighet att det är de oljeproducerande länderna med nya ekonomiska resurser som söker vägar att öka samarbetet med andra länder.

Vid konferensen behandlades tre dokument. Det första, av professor Rondeau, Université Laval, Québec, Canada, behandlade typologisering av terminologiska databankar. Det andra dokumentet var ett svenskt bidrag utarbetat av Erik Sundström, med titeln Transfer modalities of terminological data. Det tredje dokumentet, av K.H. Brinkmann, Siemens AG, München, behandlade kvalitetskriterier för utbyte av terminologisk information. Det första bidraget belyste i huvudsak hur termbankar i Canada tjänar statliga intressen för att vidmakthålla tvåspråkigheten, att alla dokument måste översättas från engelska till franska och vice versa. Det svenska bidraget kompletterades med information om de nordiska ländernas

gemensamma projekt rörande samarbetet mellan datorbaserade termbankar. Den efterföljande diskussionen koncentrerades i stor utsträckning till de olika kategorier som bör ingå i ett utbyte av termposter, dvs. term och dess definition, motsvarigheter på andra språk, upplysningar om uttal, böjning, ordklass m.m. Särskilt företrädare för arabländerna tryckte på behovet av uttalsregler för de romanska språken. Det tredje dokumentet om kvalitetsbedömning vid terminologiskt utbyte påkallade särskild uppmärksamhet från Sovjets sida.

Vidare föredrogs tre rapporter, en om TermNet, dess nuvarande status och uppgifter, en om klassifikationsproblem i samband med terminologiska databankar, och en om erfarenheter av en terminologisk databank inom DIN.

Vid den särskilda sammankomsten med chefer för de idag aktiva termbankerna, gavs synpunkter på arbetet och problem i samband därmed. Copyright för standarder anfördes som ett hinder för fritt utbyte av terminologi, framför allt skulle den kunna leda till att termer som fastlagts i en standard, av kostnadsskäl undveks vid utarbetandet av teknisk-vetenskapliga rapporter. Man kunde befara att en författare valde andra termer till förfång för förståelsen och detta skulle kunna bli ett direkt hinder för ett fritt informationsbyte.

Efter konferensen vidtog ett sammanträde med Infoterm Advisory Board, där man mera i detalj försökte se hur de vid konferensen uttalade rekommendationerna skulle följas upp.

Vid ett efterföljande besök hos Infoterm erhöles även information om det dagsaktuella läget, bl.a. pågår inom Infoterm utarbetandet av en internationell bibliografi över byggområdet.

NORDTERM 1979

Det nordiska samarbetet inom terminologi rullar vidare. Tidigare har två möten hållits: Stockholm 1976 (se TNC-Aktuellt 1976:3) och Bergen 1978 (se TNC-Aktuellt 1978:1). Det tredje mötet, i Köpenhamn den 23-24 april 1979, bekräftade dels att nordiskt samarbete på terminologiområdet nu har blivit en institution, dels att denna institution är livskraftig, anpassbar och fyller verkliga behov hos de ingående parterna. Arrangör denna gång var Terminologiafdelingen vid Handelshøjskolen i København, vilken även är sekretariat för den breda danska terminologiska samverkan som går under namnet Terminologigruppen.

Den glädjande breddning av representerade verksamhetsgrenar som kunde ses i Bergen 1978 fortsatte i Köpenhamn. Av naturliga, geografiska skäl var denna breddning lättast urskiljbar i den danska deltagarlistan. Förutom Terminologiafdelingen och Dansk Sprognaevn kunde man som organisatorisk hemvist finna Danmarks Tekniske Bibliotek, Københavns Universitet, F.L. Smidth & Co (storföretag inom byggvarubranschen), Dansk Standardiseringsråd, Handelshøjskolen i Århus, Ålborg Universitetscenter och Terminologibyran vid Europakommissionen i Luxembourg. Totalt deltog 35 personer.

TNC representerades av Lars Algotsson och Kjell Åström. Nordiska Språksekretariatet kommer att ställa samman en skriftlig redogörelse för evenemanget. Den kan beställas direkt från Nordisk Språksekretariat, Ståle Løland, Postboks 8107 Dep, N-OSLO 1, Norge. TNC står givetvis gärna till tjänst med kompletterande upplysningar.

Måndagen den 23 april ägnades åt sammanträden i de två arbetsgrupper som sedan tidigare existerar: AG 1 Utbildning i terminologi och AG 2 Nordiska termbanker.

NORDTERM AG 1 Utbildning i terminologi

Vissa förändringar i gruppens sammansättning hade blivit nödvändiga. Man konstituerade sig nu med följande medlemmar:

Bernhard Christiansen, Rådet for teknisk terminologi, Norge
Risto Haarala, Forskningscentralen för de inhemska språken, Finland
Heribert Picht, Handelshøjskolen i København, Danmark
Kjell Åström, TNC, Sverige

Arbetsgruppens stora satsning under 1978 var den nordiska terminologikurs som löpte under tiden 20 till 30 juni i Skodsborg, Danmark. Gruppen lade sista handen vid en rapport från denna kurs, avsedd att läggas fram vid plenum i det egentliga NORDTERM dagen därpå. Vidare skisserade man en tvåårsplan för verksamhet inom utbildningsområdet. Den upptog fyra aktiviteter:

- 1 Seminarium om terminologiundervisning. Undervisning inom terminologiområdet har startat på nationell bas. De vunna erfarenheterna bör samlas och bearbetas. Man bör diskutera frågor såsom
 - vilka är brukargrupperna
 - vilka kurser behövs
 - hur bör kurser utformas
 - vilka undervisningstekniska problem finns och hur kan de lösas
- 2 Seminarium om centrala element i terminologin som vetenskap. I första hand bör man behandla begrepp, begreppsbyggnad, relationer mellan begrepp och begreppssystem.
- 3 Seminarium om terminologi och fackspråk. Terminologins karaktär som tvärfacklig disciplin bör belysas från lingvistisk utgångspunkt.
- 4 Informationscentral för terminologiutbildning. För att effektivisera arbetet med utbildning i terminologi bör man skapa en informationscentral med bl.a. följande uppgifter:

- skapa en faktabank om terminologiutbildning
- erbjuda underlagsmaterial till kursadministratörer
- förmedla gästföreläsare
- förmedla gästforskare och ombesörja bilateralt utbyte av personal
- vara nod i kommunikationen med andra organ, nordiska och internationella.

Aktivitet 4 är av naturliga skäl fortlöpande och skall enligt planerna förläggas till Terminologiafdelningen vid Handelshøjskolen. Förslaget till tvåårsplan går nu ut på remiss till de nordiska terminologiorganen.

NORDTERM AG 2 Nordiska termbanker

I arbetsgruppen genomgicks slutrapporten för projektet "NORDTERM 2, KOMMUNIKATION MELLAN NORDISKA TERMBANKER".

Projektgruppen har enats kring riktlinjer för arbetet med klassificering av terminologisk information och konstruktion av ett gemensamt nordiskt dataformat för termposter. En nordisk termbank har i praktisk drift gjorts tillgänglig för ett stort antal användare som därvid tagit fram information via terminal. Ett söksystem har formulerats och provats enligt vilket bl.a. urvalet av sökta delmängder av information beror av operatörens tillhörighet till viss klass av användare.

Grundat på erfarenheterna i den praktiska utprovningen har enighet nåtts i projektgruppen kring en samarbetsplan som anvisar en gemensam handlingslinje på kort och medellång sikt. Vidare har en samstämd utbyggnadsplan framtagits, som uttrycker samarbetsparternas strävan till ett gemensamt och inom vissa gränser maskinberoende termbankssystem.

Projektgruppen beslöt att fortsätta arbetet på följande områden:

- klassifikation
- harmonisering av termpostformat

- praktisk samverkan mellan termbanker

För klassifikation skall arbetet baseras på de resultat som den europeiska arbetsgrupp utarbetat och i vilken Danmark är representerad.

För termpostformaten skall jämte de danska och svenska formaten också MATER noggrannare prövas, dvs. ISOs förslag om ett generellt format för utbyte av termposter.

Den praktiska samverkan måste vidare komma igång snarast, så att drift i större skala kan ge erfarenheter för den framtida utbyggnaden.

Gruppen arbetar nu närmast med projekten på nationell nivå men så snart konkreta förslag föreligger skall nordiska medel sökas.

--0-

Tisdagen den 24 april rymde under förmiddagen de egentliga förhandlingarna i NORDTERM. Förutom rapporter från de båda arbetsgrupperna upptog dagordningen följande punkter:

- rapportering om pågående och planerade projekt
- orientering om Nordiska Språksekretariatets verksamhet inom terminologiområdet
- tillsättande av en arbetsgrupp för planering och koordinering av gemensamma nordiska terminologiprojekt
- tid och plats för nästa NORDTERM-möte.

Rapporteringen om pågående och planerade projekt visade än en gång vilken spännvidd och volym det tekniska terminologiarbetet kan ha i ett litet språkområde som det nordiska. Men både från dansk och svensk sida påpekades också att en snabb och i många stycken fragmentarisk redogörelse av detta slag knappast kunde ligga till grund för planering av verkligt samordnat, termpostproducerande projektarbete på nordisk bas. För att sådan verksamhet skall vara meningsfull bör hos

samtliga inblandade länder de normala kraven tillgodoses: finansiering, arbetskraft, arbetsmodell.

Diskussionen utmynnade i att man tillsatte en tredje arbetsgrupp inom NORDTERM med följande huvuduppgifter:

- registrering av avslutat, pågående och planerat arbete med produkter och projekt inom terminologiområdet hos samarbetsorganen inom NORDTERM
- konkret termpostproducerande projektarbete på nordisk bas
- utveckling och utvärdering av praktiska metoder för samnordiskt terminologiarbete.

Nordiska Språksekretariatet, samarbetsorgan för de nordiska språknämnderna, representerades av sekretariatssjef Ståle Løland. Han slog fast att sekretariatet bedömde terminologiarbete som en viktig del av dess verksamhet, men att man till följd av resursbrist för närvarande inte kunde ägna området den uppmärksamhet man önskade. Desto mer tillfredsställande var det då att se det nära samarbete som hade kommit till stånd dels mellan de nordiska terminologiorganen, dels mellan terminologiorganen och språknämnderna. Det begränsade ekonomiska utrymmet för sekretariatet minskade möjligheterna till direkt finansiering av nordiskt terminologiarbete, men Løland kunde tänka sig att sekretariatet understödde äskanden till finansierande organ såsom t.ex. Nordiska Ministerrådet. En tjänst som Løland ville erbjuda omgående var granskning av terminologiska produkter före utgivningen, t.ex. ordlisteremisser.

Nästa stora möte i NORDTERM lades preliminärt till år 1981 i Helsingfors.

Efter lunch fortsatte programmet med två paneldiskussioner. Den första belyste frågan om terminologins relationer till information och dokumentation, till standardisering och till lexikografi. Inledare till de tre avsnitten var cand.phil. Anette Winkel, Ålborg Universitetscenter, overingeniør Niels Mølgaard, Dansk Standardiseringsråd, och

afdelingsleder Gert Engel, Handelshøjskolen i København.

Winkels utgångspunkt var den växande floran av dokumentationsdatabaser och behovet av att obehindrat kunna söka i många olika av dessa baser. Om baserna har skilda sökspråk (i betydelsen skiljaktigheter i uppsättning av indextermer och i deras innebörd) skulle s.k. automatic subject switching kunna förverkligas med hjälp av terminologiska tolkningsrutiner. Därmed skulle innebörden i sökfrågorna kunna överföras till en form som lämpar sig för den aktuella basen.

Mølgaard berörde standardiseringsvärldens behov av normativa språkliga utsagor för att man på ett effektivt sätt skulle kunna hantera det egentliga standardiseringsarbetet.

Engel ville, något tillspetsat, formulera skillnaden mellan terminologen och lexikologen så, att den förre genom normering sökte entydighet mellan begrepp och term, medan den senare genom deskriptivt arbete angav ett ords mångtydighet och därmed dess möjlighet att tillfredsställa olika kommunikationsbehov.

Den andra paneldiskussionen hade temat "Vad är en termbank och vad kan den användas till". Inledare var försteamanuensis Kolbjørn Heggstad, Universitetet i Bergen, systemanalytiker Per Stenborg, Skandia, cand.ling.merc. Ann Gauthier, F.L. Smidth & Co, och Gert Engel.

Heggstad gav sin uppfattning om vilka verksamheter som kan dra nytta av en termbank: terminologi, standardisering, information och dokumentation, lexikologi, översättning och språkvetenskap. Fördelarna med termbanken var främst:

- olika slag av material kan ges ensat format genom en förnuftig inmatning
- översikten blir bättre, vilket medger gättre resultat av bearbetning
- sökmöjligheterna blir bättre, både dokumentalistiskt och geografiskt

- terminologiarbete kan fördelas och samordnas lättare
- även annat än rent terminologiskt material, t.ex. allmänspråkliga element, kan läggas i banken och vidga dess användbarhet.

Stenberg redogjorde för Skandias stora terminalsystem i Sverige, med vilket en maskinläsbar form av ett centralt dokument (den s.k. skadehandboken) hade gjorts tillgänglig i en databas. Det var för Skandia naturligt att utöka sin textdatabehandling med terminologisk information, varför man hade anslutit visst maskinläsbart material från TNC.

Gauthier ställde som auktoriserad translator krav på termbankens förmåga att göra översättningsarbetet säkrare och effektivare. Hon ville ha termer, definitioner, grammatiska upplysninga, angivelse om ämnestillhörighet, markering av regional termvarianter (t.ex. brittisk eller amerikansk engelska), synonymredovisning och, sist men inte minst, en mycket lättillgänglig presentation av framsökt material.

Engel orienterade om arbetet på att bygga upp en nationell dansk termbank. Man hade nu avslutat systemeringen och skulle under andra halvåret 1979 förverkliga banken DANTERM genom programmering.

I den efterföljande diskussionen påpekade Heggstad att de jämförelser som gjordes mellan tryckta produkter, t.ex. ordlistor, och termbanker ofta var orättvisa. I det traditionella redaktörsarbetet doldes inte sällan stora kostnader som man med modern datateknik kunde skära ner väsentligt. Dessutom var man van vid att förlagsverksamhet kostade en hel del pengar, medan termbankshantering drog kritiska blickar till sig helt enkelt för att det rörde sig om en ny teknik.

Stenberg strök under att system för textdatabehandling måste introduceras omsorgsfullt och att utbildning av användarna var viktig. Systemen i sig skulle innan de släpptes fria ha kontrollerats med hög belastning så

att man kunde lita på deras funktion i praktisk drift.

TERMFRAGOR I URVAL

glidlås

blötläsliknande anordning för att stänga eller öppna plastpåse, plastportfölj e.d.
Glidlås kan utföras med eller utan löpare.

trycktvättning

våtrengöring med vatten och kemikalier som under tryck sprutas mot rengöringsobjektet
jfr våtsugning
Vanligen gäller vid trycktvättning att tvättvätskans övertryck är större än 3 MPa och temperaturen lägre än 100°C, mätt före munstycket.

våtsugning, vid rengöring

upptagning av våt förorening med hjälp av undertryck med luft som transportmedium
Vanligen är volymen hos luften större än föroreningens volym.

konstruktionsplast

plast vars egenskaper gör den lämplig för konstruktionsändamål
jfr cellplast
konstruktionscellplast
ytstark cellplast

cellplast

icke: tätplast, porplast, skumplast
plast med en mångfald i materialet jämnt fördelade celler (SIS 16 01 00)
jfr konstruktionsplast
konstruktionscellplast

konstruktionscellplast

konstruktionsplast av cellplast

ytstark cellplast

(i t.ex. formsprutat föremål:)
konstruktionscellplast med celler vars storlek avtar mot ytan av föremålet, vilket därmed ges förbättrade hållfasthetsegenskaper